

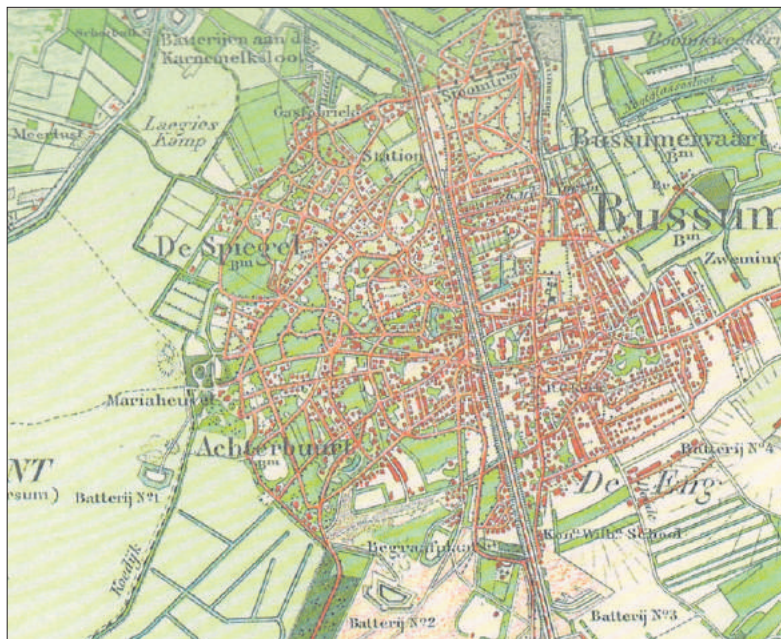

VERDEDIGINGSWERKEN ROND 1900 OP DE KAART

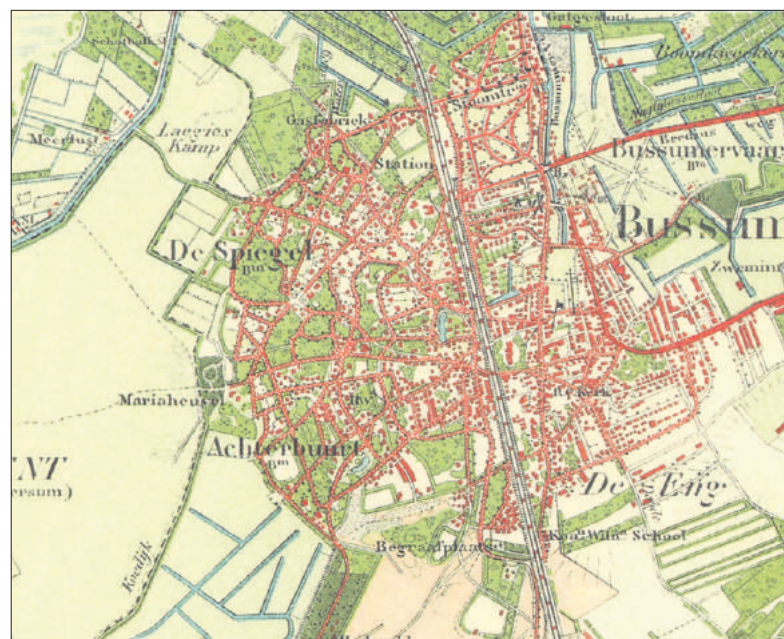
Topografische kaarten met en zonder geheime plekken

‘De Topographische en Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden’ (TMK) uit de jaren 1850-1864 is de oeruitgave van de latere officiële topografische kaarten, die – voortdurend vernieuwd – werden uitgegeven door de Topografische Dienst in Delft, later in Emmen.

De Topografische Kaarten waren voor militair gebruik bedoeld. Ze waren dan ook geheim. Aanvankelijk werden alleen de gebieden in kaart gebracht die in militair opzicht voor de verdediging van het land van belang waren. De bladen werden uitsluitend verstrekt aan commandanten ter velde, aan vestingcommandanten en aan militaire verkenner, maar uitsluitend op last van het Ministerie van Oorlog of van de Chef der Generale Staf. Toen de kaartbladen tot stand waren gekomen, bleek er inmiddels

■ Deel van de militaire kaart uit 1908 met linksboven de Batterijen aan de Karnemelksloot, links van Achterbuurt Batterij No.1, middenonder Batterij No.2, rechts daarvan Batterij No.3 en schuin rechts daarboven Batterij No.4 (uit Robas-uitgave).

■ Deel van de civiele kaart uit 1900, waarin alle Batterij-aanduidingen zijn verwijderd (Nieuwland-uitgave).

■ Deel van de militaire kaart uit 1908 met Kogelvangers en Proefbatterij van de Legerplaats bij Laren, links en rechts van de Nieuwe Crailloosche Weg (Gebed-zonder-End). Rechtsboven (rood)een stukje Amersfoortsestraatweg. (Robas-uitgave).

een duidelijke behoefte te bestaan aan kaarten die bruikbaar waren voor andere diensten. Daarom werd in 1876 het besluit genomen heel Nederland in kaart te brengen op een schaal van 1:25.000. De details waren in kleur en daarom werden het chromo-topographische kaarten genoemd.

Witte vlekken

Vanaf 1887 kwamen er ook een civiele versie van de chromo-topographische kaarten beschikbaar zodat ze gebruikt konden worden door planologen, architecten, waterstaat, enz. Ze verschilden van de militaire doordat militaire bolwerken en lijnen op de civiele kaarten als witte vlekken werden weergegeven, om de potentiële vijand niet wijzer te maken dan hij was. In later jaren, toen men begreep dat een witte vlek op de kaart wel erg opviel, werden de militaire (vesting)werken zo onzichtbaar mogelijk in het getekende landschap opgenomen en soms ver-

vangen door een fantasielandschap. Er bestonden toen dus twee versies: een gewone, dat wil zeggen civiele en een geheime uitgave.

Als boek uitgegeven

De civiele kaarten konden bij de Topografische Dienst gekocht worden, na een bewijs opgestuurd te hebben waaruit bleek dat de burgemeester van de gemeente waar de koper woonde geen bezwaar had. Later in de 20e eeuw werden zowel de militaire als de civiele kaarten vrijgegeven. Diverse uitgeverij zagen er brood in en gaven ze als boek gebonden uit, bijvoorbeeld per provincie.

Bussum en Naarden en omgeving

De uitsneden van kaarten die hier zijn afgebeeld van Naarden-Bussum en omgeving dateren van rond 1900. Op de afbeelding van Bussum e.o. staan op de ene (de militaire kaart) de Batterijen in en rond Bussum aangeven; op de civiele kaart zijn ze verwijderd. Wat is er nu nog te zien van de

Batterijen, die overigens ook wel ‘forten’ of ‘werken’ genoemd worden? De batterijen aan de Karnemelksloot in Naarden liggen links en rechts van een inundatiesluis, die in geval van oorlog beschermd moest worden. Batterij 1 is gereconstrueerd en in het Gijzenveen vlak bij de Koedijk, ten oosten van de woonwijk Hilversumse Meent, te bezoeken. Batterij 2 was bij Sportcentrum De Zandzee. De derde batterij was bij het spoorviaduct in Bussum-Zuid. De prachtig gerestaureerde batterij 4 (gelegen achter theater achter Spant!) is te bezoeken. Batterij 5 (niet afgebeeld) was aan het einde van de Huizerweg. De batterijen 1, 2, 3, en 5 waren aarden werken en de 5 batterijen vormden samen een ‘schild’, 2 km ten zuiden van de vesting Naarden.

Bronnen:

Grote Historische Atlas Utrecht ± 1905. Uitgeverij Nieuwland 2005. Historische Atlas Utrecht. Uitgeverij Robas Producties 1989.

Klaas Oosterom

UIT DE FOTOCOLLECTIE VAN HET STREEKARCHIEF

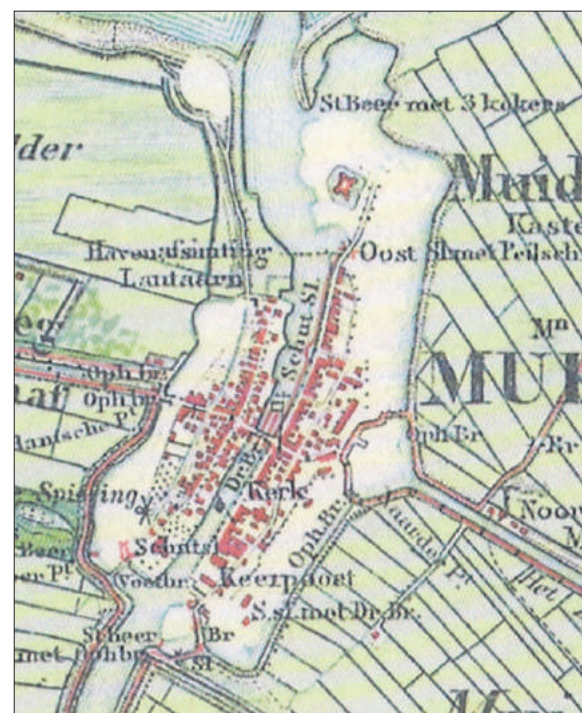
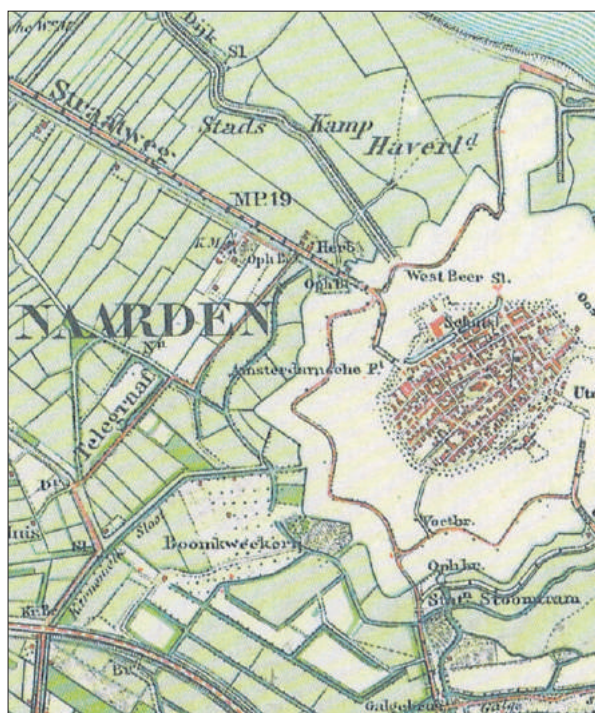
www.gooienvechthistorisch.nl 035 207 09 99 Cattenhagestraat 8, Naarden

Het schutten der sluisen

Het is augustus 1984 en druk in de Grote Zeesluis van Muiden. De sluismeester bedient om het half uur het knoppenpaneel om de sluisen te schutten en zo de pleziervaart door te laten. “Elk jaar komen er weer meer boten langs”, vertelt hij. “Ook dit jaar is het, ondanks het slechte weer, flink druk.”

FOTO: JACQUES STEVENS (GOOIENVECHTHISTORISCH.NL)

■ Delen van de civiele kaart uit 1905 met de vestingwerken van Naarden en van Muiden als witte vlekken (Robas-uitgave).